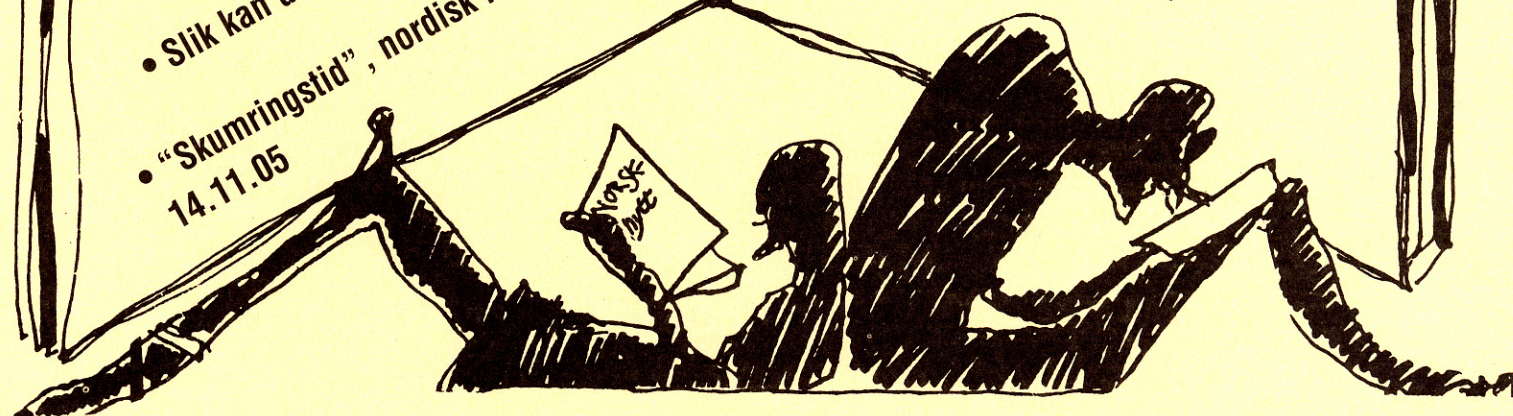

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Humor – en gudegave til alle
- Fra forløpsfortelling til fortelling med omkastet innhold
- Fortellerplakaten
- Eventyrslottet Villa Fridheim – Et eventyr av et hus
- Tankekart – nyttig i idefasen
- Slik kan du gjøre foredraget ditt bedre
- “Skumringstid”, nordisk høytlesning 14.11.05

- Tegneserier forteller
- Bli en bedre språkbruker
- Synonymer gjør språket rikere
- Norskkruss 3 – 2005, nynorsk
- Norskkruss 3 – 2005, bokmål
- Tentamen i norsk, bokmål
- Gråtedikt
- Syng og skriv: Gode venner

Norsknytt har internettside
www.norsknytt.no

E-post: post@norsknytt.no

Et metodikk- og aktivitetsblad for norskfaget i grunnskolen

Hovedsiden
om NORSKNytt
Abonnement
Våre lydkassetter

NORSKNYTT

gir variasjon og liv til norskundervisninga

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/99 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-
Årgang 2002:	«Norsknytt 1/02, 2/02, 3/02 og 4/02»	200,-
Årgang 2003:	«Norsknytt 1/03, 2/03, 3/03 og 4/03»	200,-
Årgang 2004:	«Norsknytt 1/04, 2/04, 3/04 og 4/04»	200,-
STORKRYSS A3-format (til opphenging der folk samles)		kr. 25,- pr. stk.

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

**Send bestilling til: NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER**

Ønskes et større antall av
enkelte hefter, be om
pristilbud.

E-post: post@norsknytt.no

Norsknytt tilbyr kassetter til bruk i undervisningen. Her fins opplesninger av dikt og prosa, konkurranser i grannespråk og ordkunnskap m.m. Tre av kassetene inneholder viser og sanger tilrettelagt for skolebruk. Be om tilbud på kassetene.

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,

7801 NAMSOS, telefon 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 440,- PR. ÅR.

NR 3 - 2005 (104)

SEPTEMBER

31. ÅRGANG

Språkquiz – populær sommerunderholdning

Hvem skulle ha trodd at oppgaver om rett bruk av ord, rettskrivning, å – og, ordvalg, grannespråk og andre språkspørsmål skulle bli sommerens konkurransetema i en av landets største aviser? Jo, Aftenposten har i sommer hatt sin daglige språkquiz. Folk ble invitert til å sende inn svar på SMS, og vinnerne fikk premier.

Leserne kan velge mellom to svar. Hva er rett skrivemåte? Sinnssyk eller sinnsyk, ergerlig eller ergelig. Drammensjente eller drammensjente? Heter det Vi får vente å se eller Vi får vente og se? Hva betyr de svenske ordene ørngott, le, återvendsgrend og dallring? Også her får leserne to forslag til svar. Norsknytt har presentert lignende oppgaver i 31 år.

Det er positivt at mediene ofrer oppmerksomhet på korrekt språk på en uhøytidelig måte, og viser at det kan være morsomt å sysle med rettskrivning, grammatikk og ordforståelse. Interessen for Per Egil Heggens språkspalte, "Språket vårt", i Aftenposten, for "Typisk norsk" i fjernsynet, for "Språkteigen" i NRK P2, for dialektprogrammene og de mange små språkbøkene som har kommet i de siste åra, er tydelige tegn på at folk flest gjerne vil ha opplysninger om korrekt og presist norsk språk. Vi håper at også elevene blir påvirket av denne holdningen, og at de kan glede seg over stadig å forbedre språket sitt. Forfatteren Anne B. Ragde sa nylig i et intervju at hun skammet seg når hun oppdaget feil i tekstene sine.

Teksten kan lett forbedres

Bruker du noen enkle språklige virkemidler på en bevisst måte, kan du løfte en dårlig tekst til en god tekst. Virkemidler som gjentak, kontrast og enkle språklige bilder kan hjelpe deg med det. (I forslaget til ny læreplan er nettopp disse tre språklige virkemidlene nevnt blant kompetansemålene etter 4. klasse.) Om du i tillegg viser at du behersker bruken av skille tegn, å – og, de – dem og unngår grove rettskrivningsfeil, løfter du teksten litt til. Dersom du så uttrykker deg presist, variert og enkelt, kan teksten bli meget god. Om resultatet skal bli bra, kreves tid og nøyaktig arbeid.

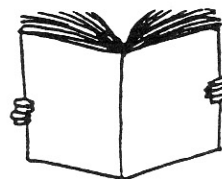
Når du etter hvert får kjennskap til de ulike språklige virkemidlene som står til din rådighet, blir det også mer interessant å lese og skrive. Du kan drøfte tekster og språk med andre som skriver. Det skjerper igjen lysten til grundigere arbeid med språket. Alle de faglige momentene som er nevnt her og flere til, gir lærebøkene i norsk opplysninger om.

Ofte er det språket i større grad enn innholdet, som skaper en god tekst. I dette nummer av Norsknytt har vi tatt med tips og øvinger som kan gjøre deg til en bedre språkbruker. Aldri har kravene om å beherske språk vært større enn nå. Derfor er det fornuftig å arbeide med språkforbedring.

Kryssordvinnere i Norsknytt 2 – 2005

Nynorsk

Anders S. Gabrielsen, 10 A, Harstad ungdomsskole, 9401 Harstad
Hilde Pedersen, 10 B, Hjelmeland skule, 4130 Hjelmeland
Ingrid Marie Karlsen, 10 kl. (2004-05), Moljord skole, 8110 Moljord

Bokmål

Maryan Abdulgadir, 9 D, Stokkan ungdomsskole, 7501 Stjørdal
Camilla Lien, 9 A, Gausdal ungdomsskole, 2653 Vestre Gausdal
Kristian Reiten Frafjord, 9 C, Tynset ungdomsskole, 2500 Tynset
Endre Jarl Hansen, 8, Utskarpen skole, 8725 Utskarpen

Takk for brev med kryssordløsninger i. Oppgavene var sommerlette denne gang og skape tydelig ikke mye bry.

Kryssord er en nyttig syssel for folk i alle aldre. Når vi løser kryssord, utvider vi ordforrådet vårt og skaffer oss kunnskaper samtidig som vi gir hjernecellene mosjon. Det er oppmuntrende å se at ordene som vi skriver inn, passer i rutene og gir oss muligheter for stadig å fylle inn nye ord. Når vi løser kryssord, blir vi godt kjent med mange slags ordbøker og får øving i å slå opp ord. Slike ferdigheter kommer til nytte i alt studiearbeid og i arbeidslivet.

Det er også spennende og lærerikt å lage kryssord. Lag gjerne kryssord for hverandre. Det er lurt å begynne med små diagrammer og korte ord. Velkommen med nye kryssordløsninger til Norsknytt.

STORKRYSS – trim for hjernecellene

Vi minner om Norsknytts STORKRYSS, et kryssordflak i A2-format. Kryssordet byr på 594 stikkord og dekker ei flate tilnærmet fire A4 ark. Her står mange ruter og roper på svar. Jeg har blant annet brukt det som konkurransekryssord. Grupper på tre elever "kjempet" mot hverandre. Laget som vant brukte nær ei halv time på jobben. De hadde forberedt seg godt og lagt opp en arbeidsplan. Flere har senere sagt at denne konkurransen var noe av det som de husket best fra ungdomsskoletida.

Storkrysset kan også henges opp som veggpyrd i klasserommet etter på andre rom der elevene ferdes. I mer privat sammen kan det plasseres på kjøkkenveggen eller do. Storkrysset kan bestilles hos Norsknytt (se indre omslagsside i bladet.).

"Det barn behøver er mytologi og eventyr."
Søren Kierkegaard

"I skolen skal man træde varsomt, for her bliver mennesker til."
H. C. Andersen-skolen

En liten påminning:

Humor – en gudegave til alle

“I opplæringa skal elevane – arbeide med eit utval humoristisk litteratur fra nyare og eldre tid, norsk og omsett. Eksperimentere med humor og ironi i si eiga skriving.” L97 s. 127

I skriftet ”Enten – Eller” lar den danske filosofen Søren Kierkegaard hovedpersonen fortelle om noe vidunderlig som har hendt ham: Han kommer til den sjuende himmel. Der sitter alle gudene og venter på ham. De er i godlaget denne dagen og tilbyr ham å ønske seg hva han vil. Merkur, romernes gud for handel og varer, fører ordet. Han gir eksempler på valgmuligheter som hovedpersonen har: Ungdom, skjønnhet, makt, et langt liv, en vakker pike, rikdom osv.

Hovedpersonen er først svært rådvill, men så framfører han sitt ønske: ”Høyst ærede guder, jeg velger en ting. Jeg vil alltid ha latteren på min side.”

Da lo alle gudene hjertelig, og hovedpersonen tar dette som et tegn på at hans ønske er innvilget. Hovedpersonen har fått humoren og latteren som en gave fra gudene.

Kierkegaard sier at med dette var humoren en gudegave til oss alle. Sansen for humor ligger som et frø i alle mennesker. Vi må bare sørge for at dette frøet får gode vekstvilkår slik at det kan spire og gro. Greier vi det, får vi et bedre liv.

L97 er merkelig nok den første læreplanen her til lands som peker på de verdiene som humor kan by på. Dette betyr selvsagt ikke at humor har vært fraværende i skolen før skolen før 1997 – selv om mange, kanskje med god rett, vil hevde at skolen er en humorfattig institusjon.

Alle som formidler opplysning vet at humor skjerper sansene og gjør folk lydhøre. ”Det er kort veg fra ha-ha til a-ha!” Humor knytter kontakt mellom mennesker og skaper en avslappet og trygg atmosfære. I alle sammenhenger der folk er samlet, er det behov for de oppkvikkende lysglimtene som humor kan gi. ”Et smil er den korteste vegen mellom to mennesker.”

I boka ”Humorens kust” (Genesis forlag 2000) skriver Audun Stølås at forskning viser at alle mennesker har et medfødt anlegg for humor. Det er morsomt å lese at 90 prosent av våre medvandrere her på jorda mener at de har en sans for humor som ligger over gjennomsnittet.

LEKSE er LEK + SE

Dersom vi med et humoristisk blikk ser på et av de mest sentrale og kanskje av elevene det minst likte ord i skolen, nemlig lekse, kan vi få mye positivt ut av det ordet. De to første bokstavene gir oss LE. De tre første bokstavene danner ordet LEK. De to siste blir SE. Da har vi fått med tre hovedelementer i humoren: LE, LEK og SE.

Latteren er humorens kjenningssignal nummer en. Humor er **lek** med ord, tanker og ideer. Humoren hjelper oss til å se oss selv utenfra – den gir oss et nytt perspektiv.

Det fins mange språk i verden. Smilets språk blir forstått av alle.

Fra forløpsfortelling til fortelling med omkastet innhold

Fortelling er den sjangeren elevene i grunnskolen bruker oftest. De kjenner sjangeren godt fra talespråket, derfor foretrekker de fortellinga når de skal uttrykke seg skriftlig. Her er det snakk om forløpsfortellinga.

”Kalprosjektet” som nylig summerte sine undersøkelser, dokumenterte at norske elever behersker en fortellende stil med utgangspunkt i egen person, egne meninger og fiksjon. Forskere fra Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger har i en årrekke fulgt norske ungdommers skrivekompetanse gjennom **”Kalprosjektet”**: **”Kvalitetssikring av læringsutbytte i norsk skriftlig”**.

I likhet med all annen utvikling har også måten å fortelle på sine lovmessige utviklingsfaser. I forløpsfortellinga avspeiles disse fasene tydelig. De karakteristiske markeringene av sted og spesielt tid, som kjennetegner ”turtekstene”, er barnets måte å skaffe seg oversikt og orden i sin nære verden. De fleste elevene kjenner seg trygge når de bruker den enkle fortellerteknikken der handlinga ruller fram i tidsriktig rekkefølge. Slik er det i eventyrene og i de fleste andre episke tekstene som barna kjenner.

Å skrive fortellinger der en kaster om på tidsrekkefølgen, for eksempel ved å ta i bruk den retrospektive (tilbakeskuende) teknikken, som Henrik Ibsen var en mester i, krever en stor omstilling. En slik teknikk krever språklig modenhet. Teknikken forutsetter abstrakt tenkning. Gjennomsnittseleven er sannsynligvis ikke moden for en slik teknikk før i 12 – 13-årsalderen.

Når elevene behersker teknikken med å kaste om på den kronologiske rekkefølgen i fortellinger, er de modne for å skrive resonnerende tekster, som for eksempel artikler. Teoriene til psykologen Jean Piaget skulle være velkjente blant skolefolk. Han slår blant annet fast at abstraksjonsevnen for alvor utvikler seg etter 12-årsalderen. Det er ingen tvil om at den tradisjonelle skolegrammatikken og mange rettskrivningsregler har et abstraksjonsnivå som er alt for høyt for et stort flertall av elevene i de sju første årstrinnene i grunnskolen.

”Så når jorden er bekvem,” stod det på de gamle frøpakkene. Dette må skolefolk ha i tankene når undervisninga planlegges. Da er mulighetene for bedre avkastning til stede. Mange sjangrer som ikke krever stor grad av abstrakt tenkning, står til rådighet. Eventyr, fabler, sagn, brev, dagbok, dikt, viser og vers – og ikke minst fortellinger er eksempler på det.

For å ta steget fra forløpsfortellinger til å eksperimentere med fortellinger med omkastet kronologi, kan skriving med utgangspunkt i tegneserier, være utviklende. Skriv ei sammenhengende fortelling til tegneserien, men ikke start med begynnelsen. Etter at elevene har skrevet en tekst, er det utbytterikt å sammenligne og drøfte de forskjellige løsningene.

Fortellerplakaten

Gjennom alle tider har folk likt å høre på gode fortellinger. Den gode forteller kan trollbinde sitt publikum, ofte på en bedre måte enn de moderne mediene greier. I England er storyteller et eget yrke. Det blir arrangert kurs i å fortelle. Den som vil bli en god forteller, må øve og skaffe seg kunnskaper om dette “yrket”.

Her er elleve råd som kan være til hjelp for deg som skal skrive fortellinger:

1. Velg helst ei hending som har *gjort inntrykk* på deg. Da er det lett for deg å leve deg inn i stoffet når du skal skape ei livfull fortelling.
2. Alle fortellinger har en *begynnelse*, en *hoveddel* og en *slutt*. Men det går godt an å kaste om på disse delene, for eksempel slik at du starter med slutten.
3. Det er lov til å *lyge* for å få fortellinga mer spennende og morsom. Men overdriv ikke for mye, for da mister leseren troen på at dette virkelig kunne ha hendt. (Dersom det ikke er ei science-fiction-fortelling eller lignende.)
4. Fortell hva du så, hørte, luktet, tenkte og følte. Få med så mange *sanseinntrykk* som mulig.
5. Vær *konkret*. Svar på spørsmåla om hvem som var med. Om hvor, når, hvordan og hvorfor dette hendte.
6. Still spørsmål. Bruk *direkte tale* og utrop. Det gjør fortellinga mer levende.
7. *Varier ordvalget* ditt. Finn synonymmer for gå, se, si og andre gjengangerord. Bruk sammenligninger og andre litterære virkemidler.
8. Skriv om *detaljer* du har lagt merke til, for eksempel om personer, steder, ting, dyr.
9. *Ikke si alt*. Da snyter du leseren for gleden ved å være meddikter. Det viktigste er ofte det som ikke ble sagt direkte. Det går godt an å fortelle at en person er gammel, gjerrig, snill eller distre uten å si det rett fram.
10. Skriv ikke for langt. 400-500 ord kan i mange tilfeller være nok når du skriver i skolesammenheng (i åttende og niende klasse). Å *stryke* i en tekst er en nødvendig, men en vanskelig kunst.
11. Ei fortelling skal ha et *muntlig preg*. La en annen person lese fortellinga di høyt for deg. Da oppdager du ofte ting som kan forbedres.

Hvilke(t) råd synes du var de(t) viktigste? Snakk om det i klassen.

Eventyrslottet Villa Fridheim - et eventyr av et hus

Eventyrslottet SORIA MORIA eller Villa Fridheim som det egentlig kalles, ligger på Bjørøya, midt i Krøderfjorden. Denne villaen er en landets største og mest egenartede trebygninger. Den ble bygget i 1892 som landsted for en trelasthandler fra Drammen.

Etter hvert forfalt bygningen så mye at det i 1980 ble bestemt at "kråkeslottet" skulle saneres ved en brannøvelse. Men Norsk kulturråd grep inn. Bygningen ble restaurert, og fra 1986 har den vært i bruk som eventyrmuseum. Nå framstår den som en av de best bevarte trebygningene i landet. Den er et eventyr av et hus! Norsknytt avla et sommerbesøk i huset og fant mye eventyrlig.

Eventyrmalerier, eventyrtablåer, eventyrfigurer, opplesninger, gjenkjenning

Stilen er nasjonalromantisk med innslag av elementer både fra sagatiden og middelalderen. Det fins 40 rom i huset som ruver i terrenget med tårnet 30 meter over bakken. Fra tårnet har vi god utsikt over Krøderfjorden, Norefjell og skogområdene.

De besøkende kommer først inn i en svær, høyloftet hall der veggene er dekorert med eventyrmalerier i stort format. Her ser vi blant annet originalmalerier utført av Fritz Thaulow og kunstnervennene hans. I flere av rommene får vi gjensyn med kjente eventyrtablåer og eventyrfigurer. Opplesninger av eventyr er også et programinnslag. En av grunnene til at folk i alle aldrer trives så godt i disse omgivelsene, er uten tvil gjenkjenningen. Alle har et forhold til folkeeventyrene våre.

Ungdomsskoleelever maler "Skrik" og andre verdenskjente motiver

I tillegg til eventyrmotiver byr bygningen på utstillinger av forskjellig slag. Vi ser tegninger av tusser, alver og troll, fotografier av detaljer i Krødsheradnaturen og bunadssølv og smykker. Morsomt var det å se malerier i stort format der elever fra Krødsherad ungdomsskole hadde gjenskapt "Skrik" av Edvard Munch og andre verdenskjente motiver. Arbeidet med disse oppgavene har sikkert gitt elevgruppene god innsikt og kunnskaper om bildekunst og teknikker.

Eventyrsamlerne Asbjørnsen og Moe

I en historisk eventyravdeling i kjelleren presenteres eventyrsamlerne P. Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe sammen med informanter, fortellere og illustratører. Det slår en at de fleste av våre store bildende kunstnere har latt seg inspirere av eventyrene. Fremdeles lages det nye bilder til eventyrene. På terrassen framfor huset står en liten statue av den fremste av våre eventyrtegnere, Theodor Severin Kittelsen (1857 - 1914), som i en lykkelig periode av sitt liv bodde i nabobygda, Sigdal.

"Skumringstid", nordisk høytlesning 14. november 2005

Klokka 19 denne dagen blir kapitlet "To byer" fra "Nils Holgerssons vidunderlige reise" av Selma Lagerløf lest høyt i om lag 1500 bibliotek i hele Norden. Det er niende år på rad at PR-foreningen for nordiske bibliotek og Foreningen Norden har felles nordisk høytlesning av samme tekst på samme tid. Arrangementet "Skumringstid", som er en del av den nordiske bibliotekuka 2005, vil vise at vi har en felles nordisk fortellertradisjon og kulturarv. Navnet "Skumringstid" viser til en gammel tradisjon med høytlesning og fortelling når dagene blir korte og mørke.

Reise i Norden er tema for årets bibliotekuke. Skolene som melder seg på til Foreningen Norden, vil få en gratis pakke med materiell som kan brukes i hele uka 14. - 20. november.

Dikt blir skuespill

Mange virkemidler kan tas i bruk for å gjøre presentasjonen av dikt livfull og variert. En enkel dramatisering av dikt som egner seg for det, kan være et virkningsfullt middel.

Dikt som hovedsakelig består av direkte tale, egner seg godt for dramatisering (rollelesning); men også andre dikt kan nyttes. Her kan for eksempel sololesning av forskjellige stemmer med innslag av talekor ha god virkning.

Enkle kostymer, små sceneantydninger og noen rekvisitter gjøre det lettere for "skuespillerne" å leve seg inn i rollene. Samtidig kan slike effekter, hvis de brukes med måtehold, bidra til å gi publikum en rikere opplevelse av diktet.

Nedenfor gjengis et dikt som kan brukes som "skuespill". Til diktet er det knyttet noen forslag til rollefordeling og arrangement.

"Slik er verden"

Diktet "Slik er verden" er skrevet av den svenske forfatteren Gustaf Fröding. Her er diktet overført til norsk og satt opp som et skuespill med veksellesing mellom talekor og solo-stemmer. Parantes under hver linje står hvem som skal spille de forskjellige rollene.

Dersom klassen vil prøve seg på den svenske originalen, henvises til den svenske versjonen under tittelen "Världens gång".

Forslag til arbeidsprogram:

1. Klassen studerer diktet: Læreren eller en elev som har forberedt seg, leser diktet høyt. Gjennom samtale prøver klassen å klargjøre den situasjonen og den stemningen diktet beskriver. Elevene kan gjerne foreslå musikk og/eller lydeffekter som passer til diktet.
2. Rollene fordeles, innøvingen begynner. Klasse diskuterer hvordan lesningen bør være for å få fram de spesielle stemmene i diktet. Spørsmålet om variasjoner i talekorets stemmestyrke i de forskjellige deler av diktet bør også trekkes inn i diskusjonen.
3. Når diktet framføres, kan skuespillerne f.eks. stille opp i båtform med kapteinen litt høyere plassert enn de andre, og matrosen som roper, kan stå helt bakerst.

Slik er verden

Havet veltet, stormen kvein,

(gutter) (jenter)

Bølgene rullet, frådende grå.

(alle)

- En mann er skylt over bord, kaptein!

(solo)

- Jaså -

(solo)

- Ennå kan de redde hans liv, kaptein

(solo)

Havet veltet, stormen kvein.

(gutter) (jenter)

- Ennå kan en lina den arme nå!

(solo)

Bølgene rullet, frådende grå.

(alle)

- Nå sank han, jeg ser ham ei mer, kaptein!

(solo)

- Jaså -

(solo)

Havet veltet, stormen kvein.

(alle)

(Til norsk ved J.H.)

Gustaf Fröding, svensk forfatter

Världens gång

Havet välte, stormen ven,

"En man är vråkt över bord, kapten!"

"Jaså."

"Ännu kan vi rädda hans liv, kapten!"

Havet välte, stormen ven.

"Ännu kan en lina den arma nå!"

"Jaså."

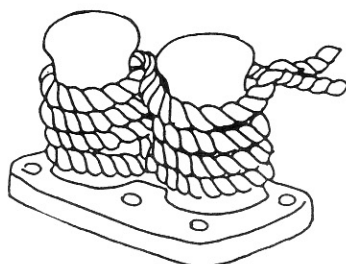
Vågorna rullade asklikt grå.

"Nu sjönk han, nu syns han ei mer, kapten!"

"Jaså."

Havet välte, stormen ven.

Våg: bølge; vråkt: skylt, kastet; den arme: den hjelpe-løse, ulykkelige.

Skriv 100 ord rett

De hundre orda som står på lista nedenfor blir ofte skrevet galt. Plukk ut ord som du er usikker på. Skriv dem inn på rettskrivingsarket på den følgende siden. Tren på orda sammen med en medelev. Forslag til arbeidsmåte (pararbeid) står nederst på rettskrivingsarket.

aktuelt
aldri
alltid
allikevel
alminnelig
alvorlig
apparat
bagasje
balanse
begynte
bikkje
billett
bibliotek
dessert
dessuten
dessverre
doven
døgn
dårlig
egentlig
etasje
farvel
Finnmark
forgjeves
forresten
forretning
fortsettelse
geni
gjennom
grammatikk
grammofon
Grønland
hardhendt
hoven

ingeniør
innhold
insekt
inventar
interesse
interessant
jammen
kamerat
kanskje
keivhendt
klærne
koffert
kolossal
konfirmasjon
konflikt
kommune
kollisjon
konvolutt
korrekt
kvittering
kylling
lettvint
løgn
marsjere
minutt
moro
nemlig
nemnd
nettopp
nysgjerrig
omvendt
ordentlig
parallell
passasjer

plutselig
professor
prærie
punktering
religion
reparasjon
restaurant
scene
schæfer
siksak
sjanse
sjelden
sjokolade
sjåfør
skjerf
stasjon
tablett
takknemlig
tallerken
temperatur
terreng
tjern
tunnel
tålmodig
ugagn
uunnværlig
valp
velkommen
verken
venninne
videre
virvel

Rettskrivingsarket

Navn:

Skriv inn øvingsorda dine i ordspalten.

Ordspalte	1. omgang	Ekstraomgang
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		
18.		
19.		
20.		

Forslag til arbeidsmåte med rettskrivingsarbeidet – pararbeid

1. Elevene skriver inn 20 ord som de er usikre på, i rubrikken til venstre. Heimelekse: Lær disse orda.
2. Leksa "høres": Medelev A dikterer orda for elev B som skriver orda inn i spalten merket 1. omgang. Arket er nå brettet slik at B ikke ser orda i rubrikken til venstre.
3. A og B kontrollerer resultatet. Dersom ett eller flere ord var feil, skrives alt om igjen i spalten "Ekstraomgang". Arket må være brettet slik at ingen av den andre rubrikkene er synlig. Ny kontroll.
4. Rollene byttes. B. dikterer, A skriver osv.

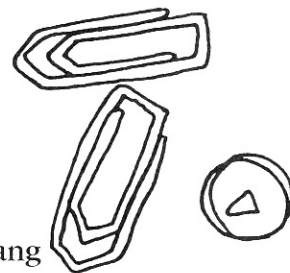
Rettskrivingsarket

Emne: Fremmedord

Ordspalte

1. omgang

Ekstraomgang

1. billett		
2. bagasje		
3. bibliotek		
4. demonstrasjon		
5. ingeniør		
6. kamerat		
7. abonnere		
8. avvertere		
9. kommune		
10. stasjon		
11. restaurant		
12. kolossalt		
13. konfirmasjon		
14. maskin		
15. kollisjon		
16. interessant		
17. bandasje		
18. konkurranse		
19. apparatet		
20. intervju		

Forslag til arbeidsmåte med rettskrivningsarket FREMMEDORD – pararbeid

1. Lekse: Lære Fremmedorda som står i ordspalten.
2. Leksa "høres": Elev A diktere orda for elev B som skriver orda inn i spalten merket 1. omgang. Arket er nå brettet slik at B ikke ser orda i ordspalten.
3. A og B kontrollerer resultatet. Dersom ett eller flere ord var feil, skrives alt om igjen i spalten "Ekstraomgang". Arket må være brettet slik at ingen av den andre saltene er synlige. Ny kontroll.
4. Rollene byttes. B dikterer, A skriver osv.

Små drypp fra lærer til lærer

Fagbøker på biblioteket er ofte bedre egnet enn tekster på internett

Når elvene arbeider med prosjekter eller andre større oppgaver, blir det fort kø ved datamaskinene.

Elevene ønsker å søke etter stoff på internett. Selvsagt skal elevene ha øving i bruke elektroniske hjelpemidler. Men mange lærere har nok erfart at mye av det stoffet som elevene finner på internett, ofte er for vanskelig både faglig og språklig sett. Det er kort og godt ikke tilrettelagt for elever i grunnskolen. Sjelden finner de greie, oversiktlige og letteste artikler som gir svar på det elevene har behov for vite. Søking på internett kan også være meget tidkrevende.

Bøkene som bibliotekene kan skaffe, egner seg i mange tilfeller bedre for formålet. Særlig har barne- og ungdomsavdelingene mye bra å by på. På steder der slike avdelinger mangler, har det stedlige folkebiblioteket oversikt over all tilgjengelig litteratur. De kan bestille litteratur fra andre bibliotek. Glem heller ikke at det fins mye stoff i lærebøker. Her er tekstene lagt til rette for årsgruppene både når det gjelder innhold og språk. Oppslagsverk av alle slag er utmerkede kilder.

Musikk som “lydvegg” mellom grupper i klasserommet

Når en har konkurranser e.l. mellom grupper i klassen, kan det by på vansker for gruppe-medlemmene å diskutere seg imellom uten at nabogruppene lytter. Dersom en i slike situasjoner spiller musikk, motvirker det lytting. Musikken fungerer som lydvegg.

Dramatisér grammatikken

Dramatisering har stor innlæringseffekt. Stoff som elvene har dramatisert, fester seg godt i minnet. Dessuten virker dramaaktiviteten vanligvis oppkvikkende og motiverende på elevene. Så hvorfor ikke prøve denne arbeidsformen også på emner der en variasjon i arbeidsformen sikkert kan være spesielt kjærkommen, for eksempel i grammatikk?

Det går an å dramatisere verb i infinitiv (å hoppe, å danse, å smile, å klappe), adjektiv (glad, sur) og adverb (fort, sakte) og enkelte elever kan ved forskjellige kroppsstillinger framstille forskjellige substantiver, for eksempel dyr.

Hvilken dikter/litterær person er jeg?

Spørrekonkurranser om litterære emner kan arrangeres i klassen. En form kan være at en elev er en kjent dikter eller en person fra et litterært verk. Han gir noen opplysninger om “seg selv” og spør: “Hvem er jeg?” (Det må også gå an å stille spørsmål til “dikteren”.) Den eleven eller det laget som finner fram til rett svar på grunnlag av færrest opplysninger eller spørsmål, høster flest poeng.

Frisk opp de muntlige framføringene

Minn elevene om at det egentlig er så lite som skal til for å gjøre en kjedelig framføring mye bedre. Det dreier seg om å vise litt oppfinnsomhet og å ta i bruk noen uvanlige framstillingsmåter samt å elve seg inn i stoffet. Her er noen forslag: Litt maskering og utkledding gjør underverker der det er naturlig, enkle dramatiseringer, bilder og illustrasjoner er alltid nyttig, vis fram gjenstander, gi tilhørerne små aktiviseringsoppgaver. Rapping, sang og musikk skaper god avveksling.

Pronomen

Læreren så at Mette ikke fulgte med: “Nevn tre pronomener, Mette.”

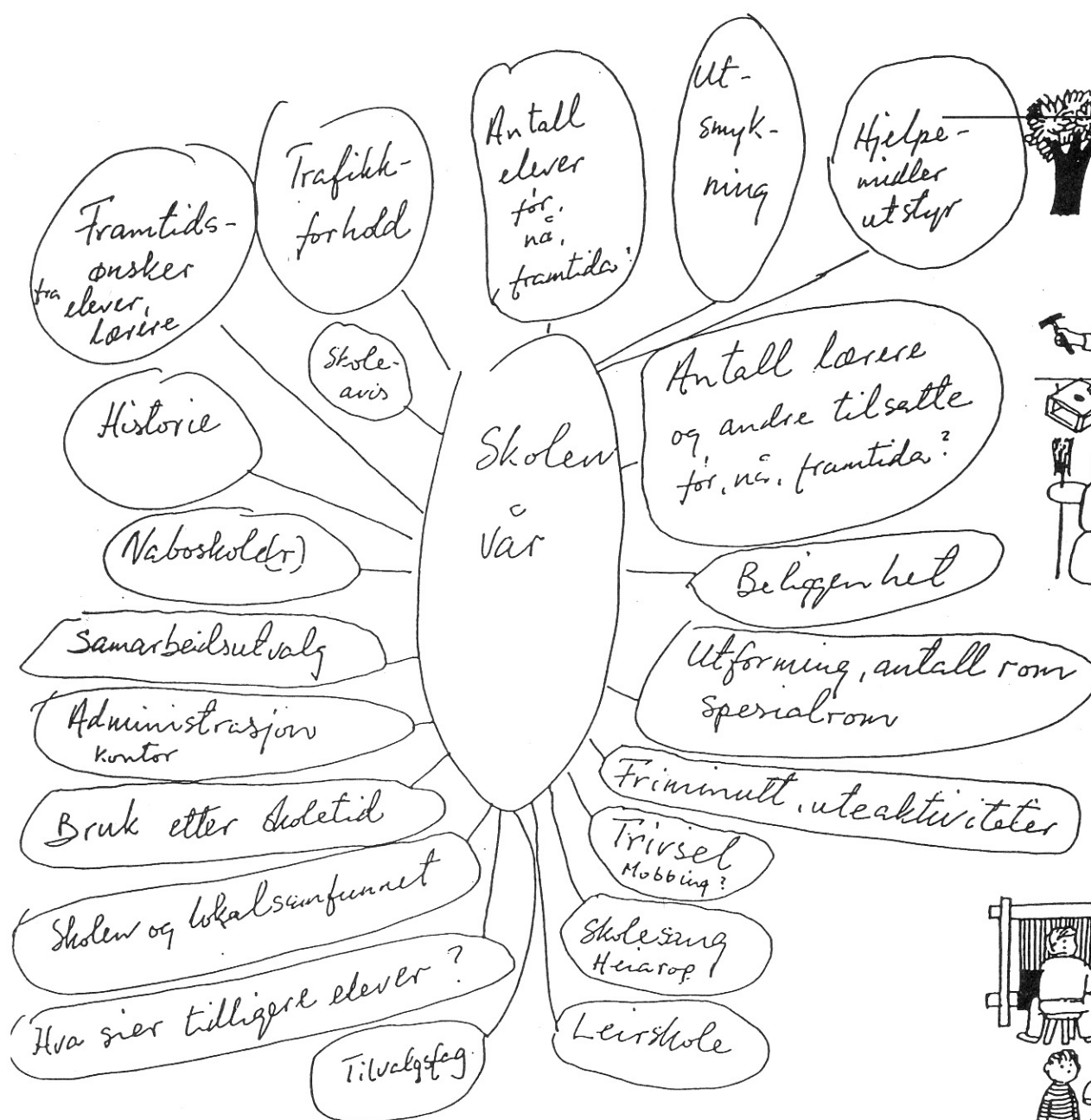
Mette: “Hvem? Hva? Jeg?”

Læreren: “Riktig.”

Tankekart – nyttig i idefasen

Nedenfor står et eksempel på et tankekart. Når forslagene til stoff strømmes på i idefasen, er det tjenlig å notere ned momentene raskt, for eksempel på tavla eller på et lysark som ligger på skriftkasteren.

Etterpå kommer arbeidet med å disponere og vrake.

Mange arbeidsmåter må tas i bruk når stoffet skal innsamles. Når stoffet skal få en skriftlig eller muntlig form, har dere mange sjangrer å velge mellom. Bruk det store sjangerutvalget!

Når arbeidet til slutt skal presenteres, er det viktig å finne fram til passende og varierte presentasjonsformer. Lykke til!

Hvor kort kan et dikt være?

I et skuespill av den amerikanske forfatteren W. Saroyan møter vi en mann som skriver dikt. Et dikt var slik: Blomst. Her er et annet dikt han skrev: TRE. En dag skrev han et litt lengre dikt: MIN BROR.

Dette høres rart ut. Men et enkelt ord kan faktisk være innholdsrikt for oss. Hvis vi tenker etter, oppdager vi at et eneste ord kan være nok til å gi oss en hel forestilling eller en stemning. Mange føler også lukt, smak, ubehag eller glede når det leser eller hører ord.

Ordet dikt betyr fortetning. Diktet er et fortettet uttrykk for tanker, følelser og stemninger. Et godt dikt skal si mye med få ord. Du kan ikke ta bort en eneste linje, ja, ikke et eneste ord, uten at noe av helheten går tapt.

De fleste som skriver dikt bruker for mange ord. Derfor må vi arbeide med diktene vi skriver for å få dem så korte og presise som mulig. Her er et dikt som kanskje ble bedre når det etter mange omskrivninger ble kortet ned fra 22 ord til 6 ord. Hvilken av de to utgavene av piggsvindiktet synes du er best? Det lange eller det korte. Begrunn svaret ditt. Snakk med dine medelever om dette.

Piggsvinet

Piggsvinet har
16.000 pigger.
Det fikk ikke tid til
å sette ut
en eneste av dem
før bilhjulet knuste det
– mot asfalten.

Piggsvinet

Piggsvinet hadde
16.000 pigger
– bilhjulet 90.

Kortdikt

Kortdiktene består ofte bare av tre-fire linjer. De fanger inn en observasjon, en tanke, en stemning i tett, konsentrert form. Jan Erik Vold er kjent for sine kortdikt. Her er et:

da kirkeklokkene
holdt opp, hørte vi
spurvene

KORTDIKT

Her er noen kortdikt av kjente forfattere.

Så nyåpnet

Så nyåpnet brisflaskeglad!
Skummende, sprutende
Endelig ut
Etter ti år med kork!
Annie Riis

Høst

På en myr
to gamle strå
holder omkring hverandre
vil ikke dø alene.
Arild Nyquist

Korte dikt

Korte dikt er som tyggegummi
lett å putte i munnen
varer lenge.
Finn Thoresen

Lykka

Det er med lykka som
med ville dyr i skogen:
Den blir tillitsfull
og nærmer seg leirplassen din når
du ikke lenger jager etter den.
Hans Børli

Eg har ei jente –

Om alle jentene stod på linje,
først alle stygge og så dei fine;
om alle jentene stod på rad –
så veit eg vel kven eg ville ha.
Fritt etter et stev fra Setesdal

Les kortdiktene

1. Les kortdiktene for hverandre i grupper på to.
2. Snakk om diktene. Skriv ned formuleringer som dere likte. Begrunn valget av formuleringene.
3. Hvilket dikt likte dere best? Begrunn valget.
4. Skriv kortdikt.

Notatark om NOVELLE

Les en novelle og se hvor mange sjangertrekk du kan finne.

Finn alle bitene!

Når? - tidsrom.

Hvor er vendepunktet?

Hvilke personer er med?

Tittel

Tema

Hva handler novellen egentlig om?

Kort handlingsreferat:

Hvilke virkemidler finner du?

Konflikt
kontrast
bilder
ironi
parodi

overdrivelse
gjentakelse
symbol
dialektbruk
setningsemner

Slik kan du gjøre foredraget ditt bedre

Innøving av foredraget

Foredraget bør læres nesten utenat. Foredragsholderen må ikke være avhengig av manuskriptet under foredraget. Men det er trygt for han å vite at manuskriptet ligger på talerstolen. Foredragsholderen kan bare kaste et blikk på nøkkelordene for å huske innholdet. Under innøvinga kan kassettspiller eller video være til god hjelp. Spill inn, lytt og kontroller hvordan framføringa virker. Klassekamerater og andre kan også være prøvepublikum og komme med gode råd.

Framføring av foredraget

Her kommer det seks punkter som kan være nyttige å merke seg for en foredragsholder:

- a) Gå rolig fram til talerstolen. Se på forsamlingen før du begynner å snakke. Tilhørerne får roe seg for å lytte, og du får konsentrert deg om din oppgave.
- b) Stå rolig og naturlig. Unngå bevegelser som distraherer og som flytter tilhørernes oppmerksomhet bort fra emnet du snakker om.
- c) Snakk enkelt og naturlig, tydelig og ikke for fort. Varier stemmebruken slik at du ikke blir monoton. Unngå "pauselyder" som "eee", "ååå" og lignende. Dersom du må bruke vanskelige ord, må du forklare dem.
- d) Få øyekontakt med tilhørerne. La blikket gå rolig fra den ene til den andre slik at alle får følelsen av at du snakker nettopp til henne eller han. Snakk for all del ikke til vinduet, taket eller golvet.
- e) Legg merke til hvordan tilhørerne reagerer. Er det noe som tyder på at du bør snakke høyere, saktere eller tydeligere? Husk at du vet mye mer om emnet enn tilhørerne. Gi dem tid til å fordøye stoffet som du legger fram.
- f) Bruk gjerne hjelpemidler som passer for emnet. Det gjør det lettere for tilhørerne å følge med. Du kan vise bilder og gjenstander. Du kan bruke tavle, skriftkaster, flip-over, video eller andre høvelig hjelpemidler. Men du må sørge for at disse er ferdig innstilte, og at de fungerer. Lykke til!

Myk opp framstillingsformen

Det er krevende å holde et foredrag som fenger. Dersom foredragsholderen ikke mestrer situasjonen, kan det hele fort bli kjedelig. Derfor bør vi være på jakt etter andre presentasjonsformer når vi skal formidle opplysningsstoff. Her er noen forslag:

- Stoffet framføres som en dialog, to personer veksler på å ha ordet.
- Bruk intervjuformen. Både intervjuobjektet og utspøreren må være grundig forberedt.
- "Jeg er eventyrfortelleren Peter Christen Asbjørnsen. Dere har sikkert sett bilde av meg på 50-kronerseddelen. Jeg har levd et spennende liv. Nå skal dere høre." I et slikt rollespill er det naturlig "å kle seg ut". Rollespilleren spiller en i historisk person. Gjør det levende og godt.
- Lag pressekonferanse. Et par elever setter seg grundig inn i et emne. Så innkaller de klassen til pressekonferanse slik som vi har sett det på fjernsynet. Etter en kort innledning om emnet kan "pressen" fyre løs med spørsmål. Husk: Pressefolka som møter opp, er godt forberedt.

Skaff deg opplysninger om tegneserier

Hva vet du om tegneserier?

Kryss av på tippekupongen:

	a	b	c
1 Når kom den første tegneserien ut? a 1896 b 1922 c 1938			
2 Hva het den første tegneserien? a Tarzan b Den gule gutten c Snurre Sprett			
3 I hvilket land kom den første tegneserien ut? a England b Tyskland c USA			
4 I hvilken tegneserie ble «snakkeboblen» først brukt? a Knoll og Tott b Blondie c Andy Capp			
5 Hvilken av disse seriene er laget i Finland? a Ferdinand b Mumitrollet c Skipper'n			
6 Hva er livretten til Skipper'n? a Agurk b Tomat c Spinat			
7 Hvem har oftest brukt dyrefigurer i sine tegneserier? a Reginald Smythe b Walt Disney c Charles M. Schultz			
8 Hvilken av disse seriene er eldst? a Mikke Mus b Tarzan c Knøttene			
9 I hvilken serie er Baltus hovedperson? a Asterix b Knøttene c Den gule gutten			
10 I hvilket land foregår handlingen i serien om Prins Valiant? a England b Canada c Frankrike			
11 I hvilken serie møter vi statsmannen Cæsar? a Mumitrollet b Snurre Sprett c Asterix			
12 Hva heter den snille, pene damen i serien om Fiinbeck? a Blondie b Fia c Eulalia			

Når du har krysset av på tippekupongen, kan du finne nærmere opplysninger om tegneserier i oppslagsverk. På grunnlag av det stoffet du samler, skriver du en tekst om tegneserier. Velg sjanger og overskrift selv.
Rette tippetegn står på side 33.

Kjenner du disse tegneseriefigurene?

1

2

3

4

5

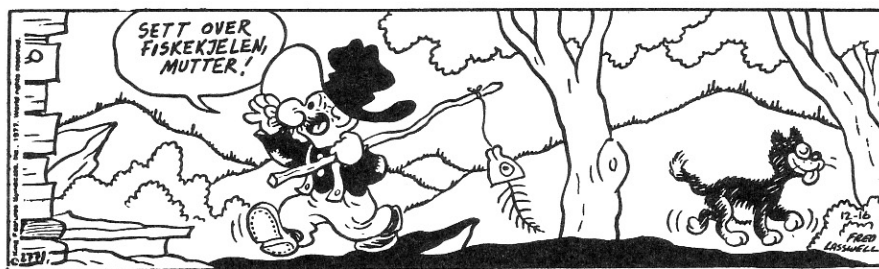

6

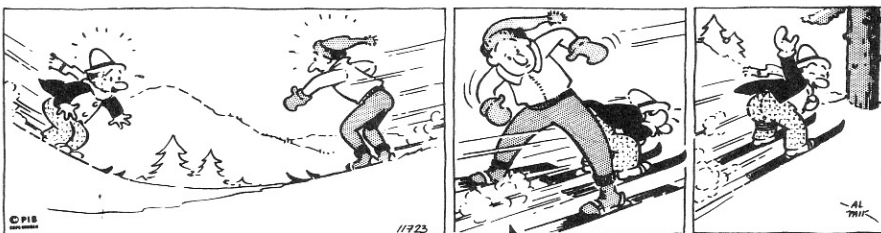
Skriv navn og gi noen karakteriserende opplysninger om tegneseriefigurene som du ser ovenfor.

Tegneserier forteller

A. Snøfte Smith

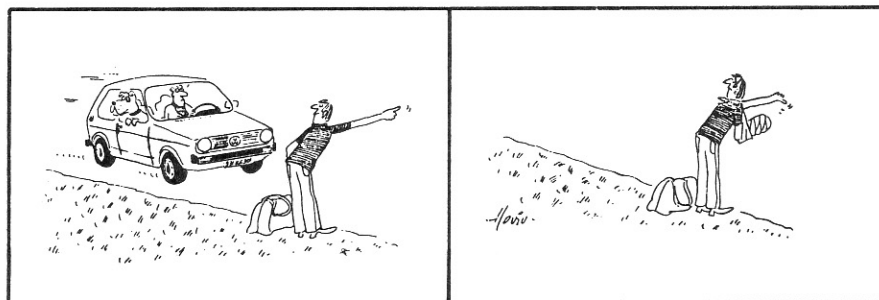
B. Ferd'nand

C. Max

D. Haikeren

Alle disse seriene forteller en historie. Velg en eller flere av disse oppgavene:

1. Skriv historie A slik du tror katten vil fortelle den.
2. Skriv historie A slik du tror Snøfte vil fortelle den til mutter etter at han har vist fram fangsten.

3. Skriv historie B slik du tror Ferd'nand vil fortelle den når han ligger i sykesenga.

4. Skriv historie C slik du tror Max vil fortelle den til sine venner.

5. Skriv historie D slik du tror haikeren vil fortelle den.

6. Hvilke av disse ordtakene kan passe som overskrifter til de forskjellige tegneseriene:

- Han kom fra asken til ilden.
- En skal ikke selge huden før bjørnen er skutt.
- Lykken står den kjeke bi.
- Hastverk er lastverk.
- Når enden er god, er allting godt.
- Den som ler sist, ler best.
- Av skade blir en klok.
- Den som intet våger, intet vinner.

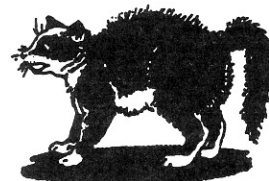
Bli en bedre språkbruker – ta et minikurs her

Det kreves mer enn korrekt rettskrivning, tegnsetting og grammatikk for å skrive godt. Språket må også være presist og naturlig. Nedenfor får du noen tips som kan gjøre språket ditt bedre. Drøft løsningene dere kommer fram til.

A Pass på det relative pronomenet som

Vi må være nøy med at det relative pronomenet som viser tilbake på det rette ordet. I eksemplene nedenfor viser som tilbake på feil ord. Da kan det bli komisk. **Skriv setningene slik at de ikke kan misforståes.**

- 1 I terrenget ble det funnet noen eldre gjenstander av Lise Lien som var fra steinalderen.
- 2 Han hadde kjøpt hesten av en bonde fra Overhalla som var kjent for fint trav.
- 3 Valpen var født hos en eldre dame som hadde fem bein.
- 4 Tante kjøpte hytta av en jordmor som lå pent til nede ved sjøkanten.
- 5 Laget fikk en pizza av kjøpmannen som ble loddet ut i kaffepausen.
- 6 Tomas kjøpte epler for pengene som han spiste opp med en gang.

B Pass på de personlige pronomener

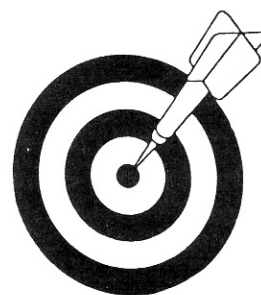
Her har skriveren skrevet noe annet enn hun har tenkt. Skriv setningene mer presist.

- 1 Hundeeieren bør passe på at de ikke jager sauer.
- 2 Hun fikk forferdelig tannverk og gikk for å få trukket den.
- 3 Mange sykdommer kunne unngås hvis de levde sunnere.
- 4 Petter skulle ta temperaturen, men mistet den på golvet.
- 5 Han fikk slik dundrende hodepine at han trodde det skulle sprenges.

C Avveksling i språket

Vi har lett for å bruke de samme ordene om og om igjen. Språket blir ensformig og kjedelig. Avveksling med til! Språket er så rikt at vi nesten alltid finner ord og uttrykk å variere med. Bytt ut ordene gjorde og god med andre, mer presise ord. Forslå nye ord i alle eksemplene. Du kan gjerne gi setningene en ny og bedre form.

- 1 Han gjorde en god kamp for RBK.
- 2 Fiolinisten gjorde en god konsert.
- 3 Kunstmaleren gjorde en god utstilling.
- 4 Bildehoggeren gjorde igjen en god skulptur.
- 5 Hun gjorde Hedda Gabler i en god teaterforestilling.
- 6 Hun gjorde seg godt i den nye kjolen.

D Finn avløserord for ordet veldig

- 1 Hun deltok i et veldig hardt løp som tok veldig på.
- 2 Fredrik greide seg veldig bra, selv om han fikk en veldig dårlig start.
- 3 Det hadde kommet veldig mye regn slik at gressmatta var veldig våt.
- 4 Det var veldig slitsom å nå toppen for stien var veldig bratt.
- 5 Det var veldig mange varer og veldig gode tilbud.
- 6 Prisen på båten var veldig høy, og båten var i veldig dårlig stand.

E Skriveregler

Det fins noen skriveregler som gir rettledning om den rette skrivemåten på orda. Slike regler er det nyttig å kjenne til, men husk at de fleste reglene har sine unntak. Samtal om disse oppgavene.

- 1 Hvorfor skrives invitere med en n, mens innby skal ha to n'er? Finn flere eksempler på at en slik forstavelse noen ganger har en konsonant, andre ganger to.
- 2 Hvorfor skrives kommer med to m'er, mens kom bare har en m? Finn på eksempler på at slik forenkling av m.
- 3 Det heter ei trygg havn, men et trygt sted. Hvorfor forenkles konsonanten her?

Tipp sjangrer

I mange tilfeller kan du etter å ha lest bare noen få ord av en tekst avgjøre hvilken sjanger du har foran deg. Les tekstene nedenfor. Skriv deretter ditt forslag til sjanger i svarrubrikken ut for teksten. Dette er enkelt, så her får du sikkert fullt hus!

	SJANGER	SPESIELLE SJANGERKJENNETEGN
1 Det var en gang tre brødre som bodde i ei ussel hytte langt inne i en stor skog		
2 Når sommeren kommer og regnet det flommer -		
3 «I går skjøt jeg en rev på 100 meter.» «Nå lyver du, så lange rever fins ikke!»		
4 Rundt som et egg og langt som en kirkevegg. Kan du gjette hva det er?		
5 Bedre føre var, enn etter snar.		
6 Et par hoppski, brukt bare en gang, billig til salgs. Ring kirurgisk avd., rom 202, snarest.		
7 Kjære Per! Jeg har lenge tenkt å skrive til deg, men det er så dyrt å kjøpe frimerker her.		
8 Kari (opphisset): – Hvem har tatt den store marsipansjokoladen som lå i veska mi? Morten (forsiktig): – Akkurat som jeg skulle vite det –		
9 Mine damer og herrer! Først vil jeg takke de tre tilhørerne for at dere har møtt fram til ..		
10 I går kveld ble et bolighus i Snarvegen totalskadet av en eksplosjonsartet brann --		
11 Gud som skapte sol og stjerne, deg meg syngja takk og lov at om oss du ville verna medan me i myrker sov -		
12 Idrettslaget «Pigg» hadde onsdag 15. november 1989 medlemsmøte i idrettshuset..		

OPPGAVER:

- Fyll ut sjangerrubrikken med sjangernavn.
- Skriv ett eller flere typiske kjennetegn for hver av de 12 sjangrene.
- Lag selv flere lignende tekster, og la klassekameratene gjette hvilke sjangrer tekstene er.
- Velg ut en av de tolv tekstene ovenfor (ikke korttekster). Bruk fantasien din, og skriv videre på denne teksten.

Bruk av synonymer gjør språket rikere

Et synonym er et ord som har nesten lik betydning som et annet ord. (Syn-, som er en gresk forstavelse, betyr her lik og nym står for navn.) Synonym betyr altså 'likt navn'.

Sjelden at synonymene erstatter hverandre fullt ut

Det er sjelden at vi i noe språk finner ord som er synonyme i den forstand at de kan erstatte hverandre fullt ut. Vi må derfor være kritiske når vi leter etter synonymer i ordbøker. Det er ikke bestandig at vi finner ord som er gode nok. Men leting etter ord og vurdering av dem vi finner, er verdifullt i seg selv. Aktiviteten øker ordforrådet og skjerper sansen for de bruksområdene ordene har. Det er morsomt å bla i ordbøker og bli kjent med nye ord.

Når to eller flere ord har samme betydning, sier vi at de er synonyme. Full synonymi (ofte kalt "ekvivalens") ser vi sjelden. Men det hender med faglige parallellord av typen karbon - kullstoff, ortografi - rettskrivning. Også allmennspråklige ord kan være fullsynonym som for eksempel drosje - taxi, lynne - gemytt. Om folk hadde brukt synonymordbøkene flittigere, hadde de fått et mer nyanserikt språk.

Det florerer av balstyrige og rabiate synonymer

Når vi leser i større synonymordbøker, kan vi finne mer enn 100 synonymer for god. Smak litt på disse god-ordene: floisant, grom, gentil, uegennyttig, probat. Ordet gå har også mer enn 100 synonymer. Mange av disse gå-orda er lite brukt i dag, som for eksempel flanere, trabelere, absentere seg, move, loffe og stolpre. Fordelen ved slike ord er at de også forteller hvordan personen beveger seg. I stedet for å gjenta ordet vill, har synonymordboka mer enn 70 spenstige synonymer å by på. Her er et knippe med yre ord: olm, absurd, balstyrig, barbarisk, rabiat og bestialsk. Ordet skape er oppført med 40 synonymer. (Det er merkelig at mange kunstnere snakker om å gjøre en rolle, gjøre Mozart, gjøre en diktsamling osv. når vi ord som komponere, spille, kreere osv.) Alle vil ha nytte og glede av å bla i synonymordbøker.

Den største synonymordboka på norsk er "Med andre ord" (2000). Denne boka har om lag 19000 oppslagsord, og tallet på synonymer er ca. 200 000.

Når du skal løse, eller lage kryssord, får du bruk for synonymer. Løs kryssordet nedenfor.

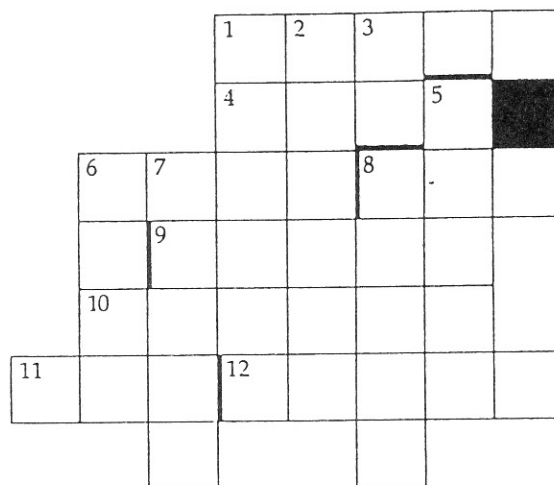
Vassrett:

1. Synonym til røver, banditt
4. Antonym til lang
6. Synonym til still, tagal
8. Synonym til god, fin, ordentleg
9. Synonym til le, skratte
10. Synonym til moden, myndig, utvikla
11. Synonym til skøyarstrek, fantestykke
12. Synonym til lei, motbydeleg

Loddrett:

1. Synonym til skofte, vere fråverande utan gyl-dig grunn
2. Antonym til tragisk
3. Synonym til klokke
5. Synonym til øve
6. Synonym til blunde
7. Synonym til handtak (omvendt)
8. Synonym til mekre (dyrelåt)

Nynorsk

Synonymer hulter til bulter – sett dem i grupper

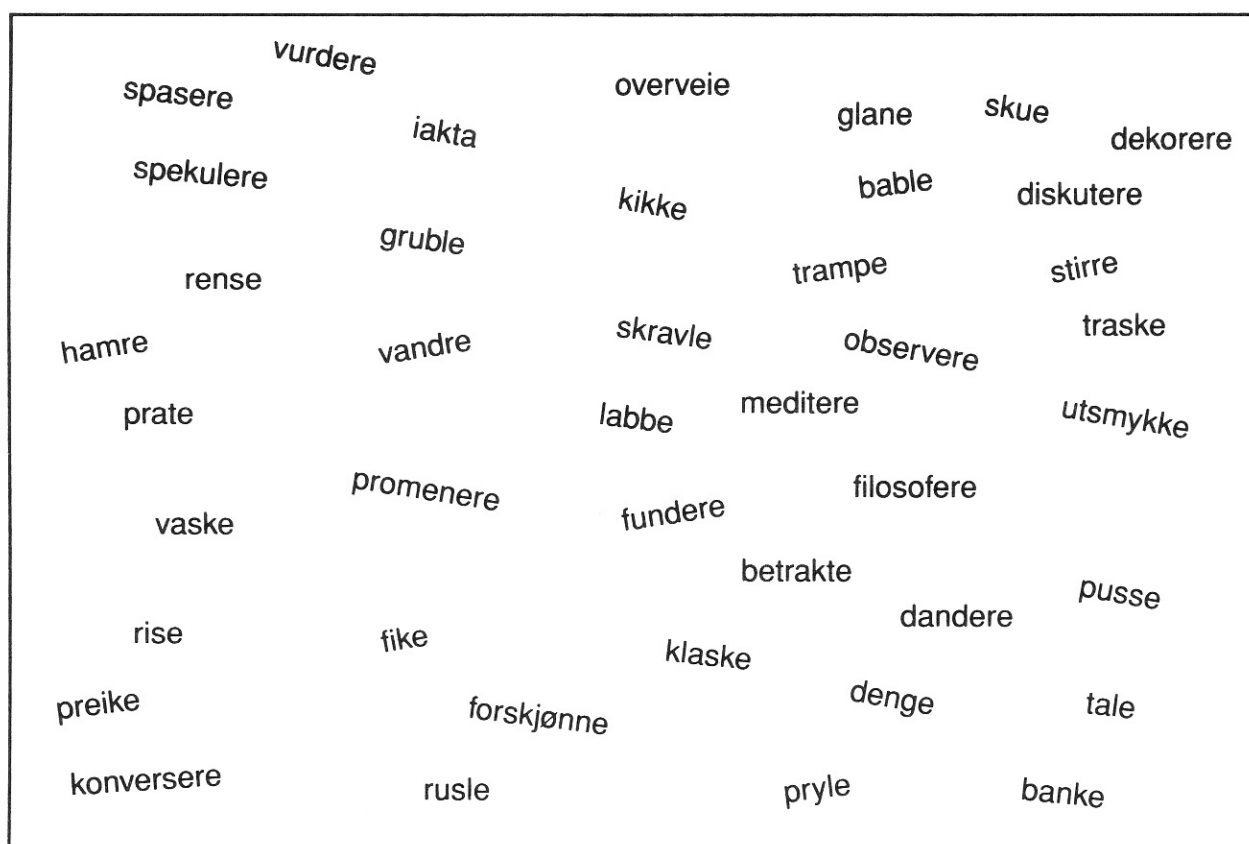
Ofte ser vi at noen ord brukes om og om igjen.

Dette gjør språket ensformig og lite livfullt. Språket vårt er så rikt at vi lett kan finne ord og uttrykk å variere med. Tenk på det når du arbeider med oppgaven på denne sida.

Synonymer som hører sammen

Orda i ramma nedenfor hører heime i seks forskjellige emneområder.

1. Plukk ut de orda som hører sammen, og sett dem opp i seks grupper. Hver gruppe skal inneholde sju ord.
2. Lag til slutt overskrift over de tre ordgruppene som mangler overskrift.

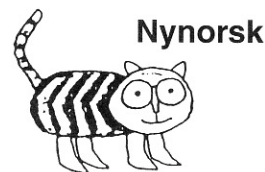

Skriv overskriftene som mangler i øverste rubrikk.

	PYNTE	TENKE	SLÅ			
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						

Norskkryst 3 – 2005

Småkryst og framandordtipping

Kryst Vassrett:

1

1. Synonym til røvar, banditt
4. Antonym til lang
6. Synonym til still, tagal
8. Synonym til god, fin, ordentleg
9. Synonym til le, skratte
10. Synonym til moden, myndig, utvikla
11. Synonym til skøyarstrek, fantestykke
12. Synonym til lei, motbydeleg

Loddrett:

1. Synonym til skofte, vere fråverande utan gyldig grunn
2. Antonym til tragisk
3. Synonym til klokke
5. Synonym til øve
6. Synonym til blunde
7. Synonym til handtak (omvendt)
8. Synonym til mekre (dyrelåt)

Kryst Vassrett:

2

1. Pålegg – laga av husdyrprodukt
3. Stort husdyr
5. Unge til husdyr
6. Eit anna namn på ulv
7. Skape uorden
8. Korrekt, rett, i samsvar med fakta
9. Synonym til feie
10. Grammofonplate (fork.)

Loddrett:

1. Forkorting
2. Forkorting
3. Gnager
4. Nasjonaldyret vårt
5. Lite husdyr
6. Synonym til håpe
7. Synonym til snøgg, rask
8. Himmellekam

Kryst Alle orda som skal inn i dette krystordet, er synonym til orda nedanfor.

3

Vassrett:

1. Underholdningsprogram (engelsk)
3. Kyte, overdrive, smøre tjukt på
7. Jamrar, sutrar
10. Kvila, freden
11. Ikkje ville
12. Ukjend (ei anna form for framand)
13. Kvinner
15. Ikkje død
16. Fiolet
17. Dokter

Alle orda du skal setje inn i kryst 4, er synonym til orda nedanfor.

Kryst Vassrett:

4

2. Dyremat
5. Rå, hardhendt
8. Gøy, glede
9. Smart, slu, utspekulert
10. Annanrangs, mindre god
12. Avgifter til stat og kommune

Loddrett:

1. Uorden, virvar
2. Søkklasta, proppa
3. Stengt, humørlaust
4. Eigedom
5. Støy, uro
6. Padlar
7. Sint, forbanna
11. Forsyn deg, set til livs!

5

Tipp framandord

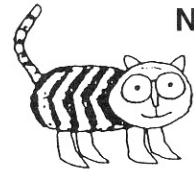
1 import	a utførsel	b samferdsel	c innførsel
2 ideal	a filmstjerne	b førebilete	c lykke
3 lektyre	a lesestoff	b sofa	c hudpleie
4 redusere	a auke	b minske	c tape
5 ordinær	a vanleg	b rar	c trassig
6 nøytral	a krigersk	b snill	c upartisk
7 komplett	a kostbar	b fullstendig	c stor
8 variert	a triveleg	b pen	c avvekslande
9 majoritet	a fleirtal	b mindretal	c offiser
10 skeptisk	a smilande	b tvilande	c dårleg
11 kontrast	a lys	b motsetning	c farge
12 tragisk	a morosamt	b lurt	c sørgjeleg

Loddrett:

1. Stotre, snakke ugreitt
2. Aper, etterliknar
3. Støvel
4. Rein, blank
5. Avbetaling, avdrag (framandord)
8. Eldre, tilårskomen
9. Skjer, går føre seg
12. Dette, ramle
13. Halvferdig produkt hos bakaren
14. Dyrke

Norskkryss 3 – 2005

Løysinga sender du til NORSKNYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 Namsos, innan 5. november 2005.
Du deltek da i loddrekninga om ungdomsbøker

Nynorsk

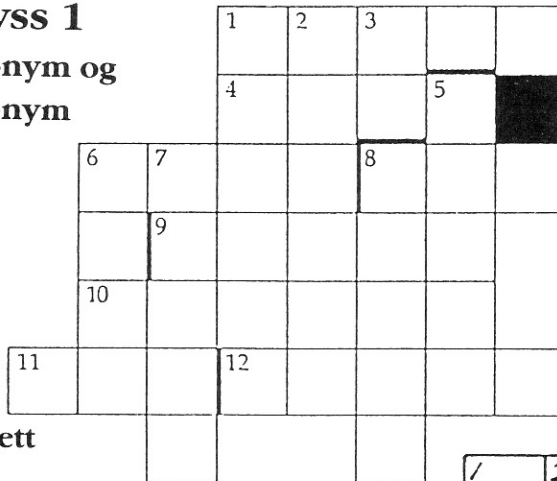
5 loddrett i kryss 2

Kryss 1

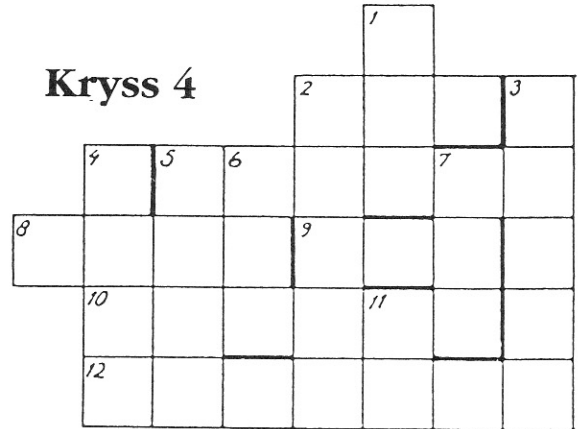
Antonym og
synonym

1 vassrett

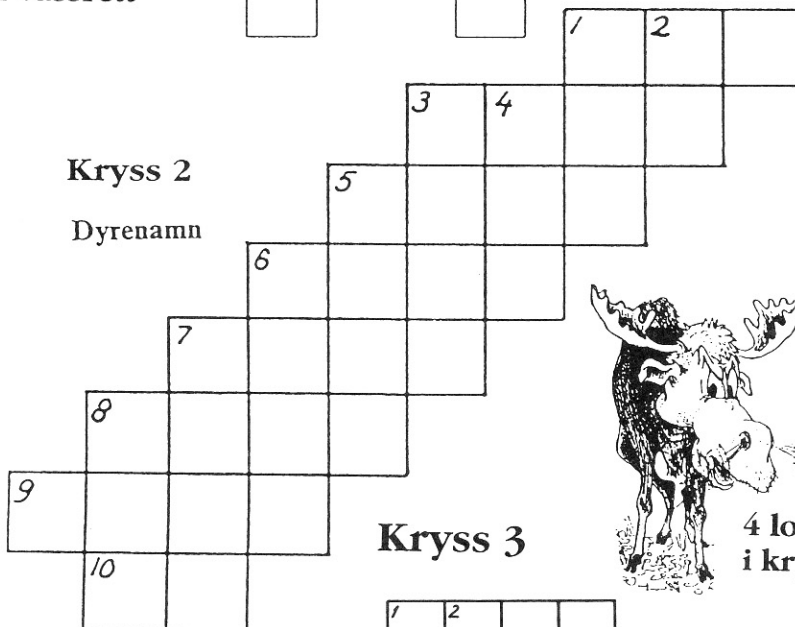

Kryss 4

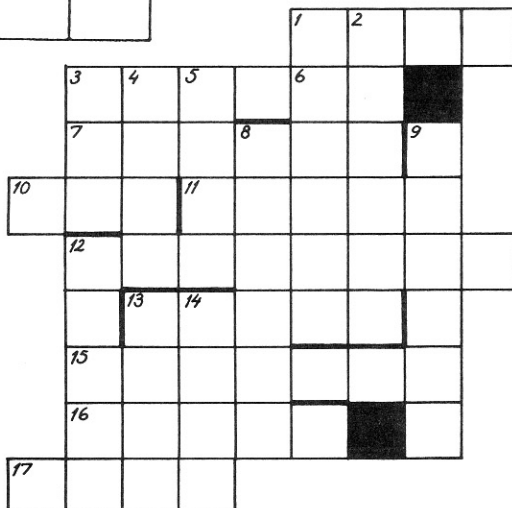

Kryss 2

Dyrenamn

Kryss 3

4 loddrett
i kryss 2

5

Tipp fra-
mandord.
Skriv tippe-
teikn (boksta-
var) inn i
denne
kupongen.

	a	b	c
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			

Namn: _____

Klasse/gruppe: _____

Skule: _____

Adresse: _____

Kva syns du om vanskegraden på opp-
gåvene?

☐ lett

☐ middels

☐ vanskeleg

Norskkruss 3 – 2005

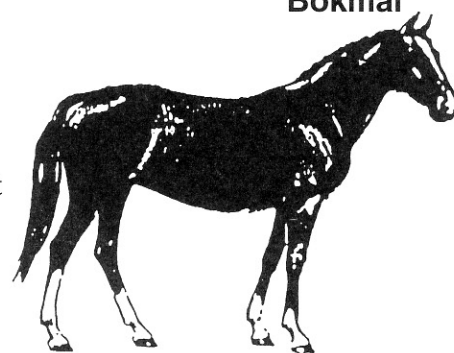
Bokmål

Hovedemner: Synonymer

Vannrett:

1. Landbruksutdannet person
8. Synonym til mas, slit
11. —bærkrans, hedersbevisning til mesteren
12. Synonym til tanke, innfall
14. R—, guttenavn
15. Synonym til fane, banner
17. Sukkertøy
18. Høytidelige sanger
19. Idrettsmann/demper
20. Synonym til uthus, skur
21. Jentenavn
22. Synonym til uvel syk (omvendt)
23. Fruktene
25. Synonym til more seg (omvendt)
27. Synonym til forlikte (samde)
30. Synonym til kjedene
33. Synonym til gris (omvendt)
34. Gjør de fleste kokker
35. Synonym til lever, eksisterer
38. Der betaler du varene du kjøper
39. Jentenavn
41. Synonym til hygge seg, trives
42. Hestefjøs (omvendt)
43. Hale (på fuglen)
47. Synonym til fred, harmoni
48. Synonym til lånes
49. Høytidelig løfte
50. Synonym til ordne (senger)
51. Kringkastingsselskap (fork.)
52. Synonym til forsøker
56. Jentenavn
59. Billedgâte
61. Synonym til innholdsløs
62. Synonym til ordner, greier opp
63. Del av Bibelen (fork.)
64. Poststed 4460
65. Brutto – tara =
66. Bygde Arken
67. Fortellingene

7 loddrett

Loddrett:

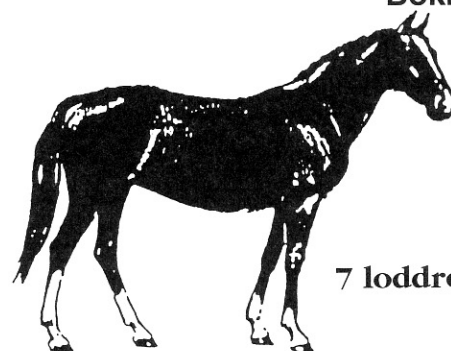
1. Bokstavrekken
2. Meningsmåling
3. Krypdyr i skogbunnen (omvendt)
4. Stort musikkinstrument
5. Tall
6. Guttenavn/spiss
7. Hunndyr
9. Synonym til hoier, hauker
10. Synonym til grunn, motiv (omvendt)
13. Dyrelære (fremmedord)
16. Synonym til sutre (gråte)
22. Høyeste offiser i forsvaret
24. Urettheter
26. Hjemmearbeid for skoleelever
28. Synonym til ufør, funksjonshemmet (fremmedord)
29. Fantastisk fortelling
31. Giftstoff i tobakk
32. Synonym til odde, utstikker i sjøen
36. Synonym til knitrer, krasler
37. Hanndyr
40. — Henry, ungdomsbokhelt (omvendt)
44. Bor på Grønland
45. Synonym til avsløre, forråde
46. Synonym til kubus
53. Ødemark, f.eks. Sahara
54. Himmelretning/klesplagg
55. D—, bokføringsuttrykk
56. Synonym til kar, herre
57. Poststed 2670 og elv i Oppland (omvendt)
58. Hovedstad i Europa
60. Synonym til forstyrre
62. Kona til Finbeck

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Norskkryss 3 – 2005

Bokmål

Når du har løst kryssordet, sender du løsningen til
NORSK-NYTT v/Jon Hildrum, postboks 399,
7801 NAMSOS innen 5. november 2005.
Du deltar da i loddtrekning om ungdomsbøker.

7 loddrett

*Gjør som bakkespetten,
bruk hodet!*

Også oppgaven nedenfor
må være rett utfylt om
du skal være med i
trekningen
av ungdomsbøker.

Litteraturnøtter

Sett inn navna som
mangler på de åpne
linjene:
(Forfatternavna fins
hulter til bulter i ramme
nedenfor.)

1. verden
av

2. Pelle og
av

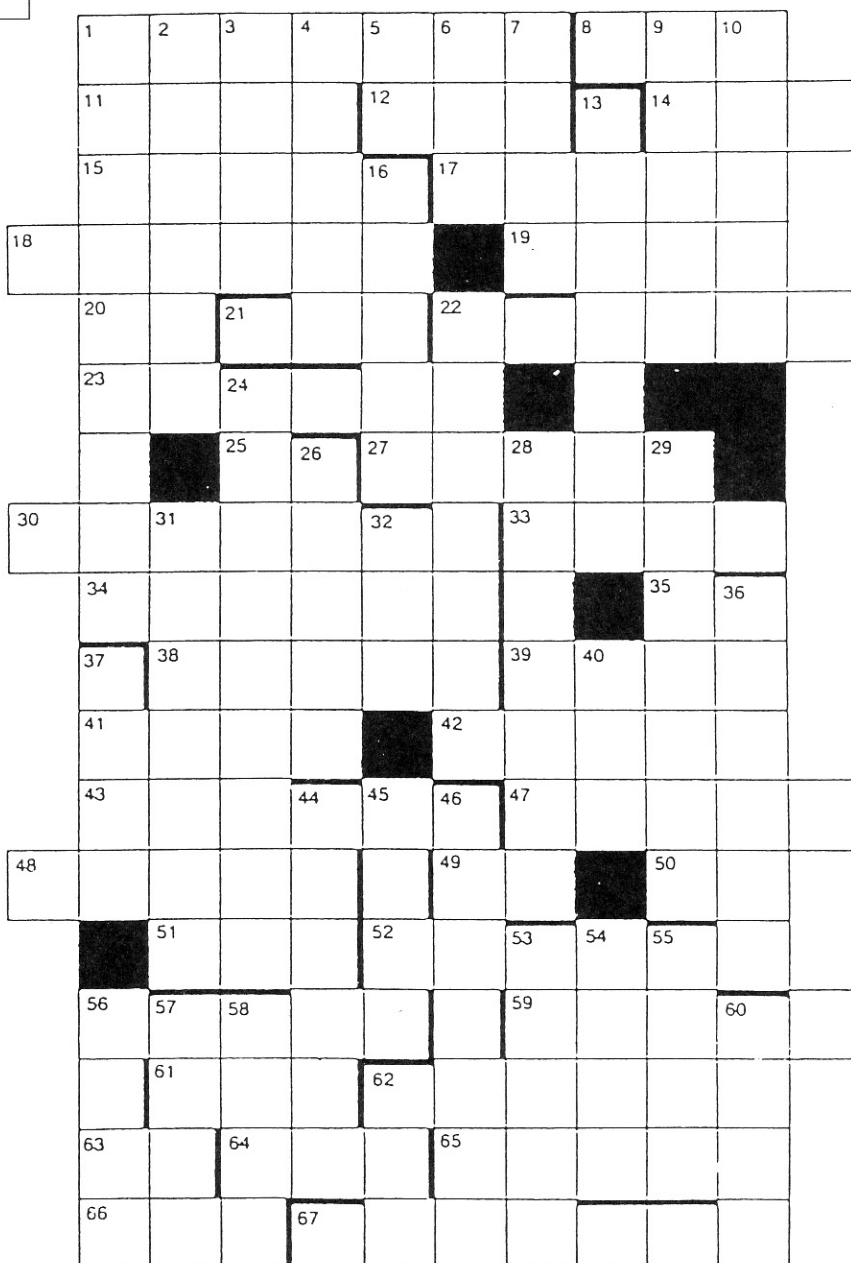
3. Crusoe
av

4. Kristin
av

5. Brumm
av

6. Hedda
av

*Velg mellom disse
forfatternavna:
Daniel Defoe
Sigrid Undset
Henrik Ibsen
A.A. Milne
Jostein Gaarder
Ingvar Ambjørnsen*

Synes du oppgavene var lette å løse? ☐ JA ☐ NEI

Navn: _____ Klasse: _____

Skole: _____

Adresse: _____

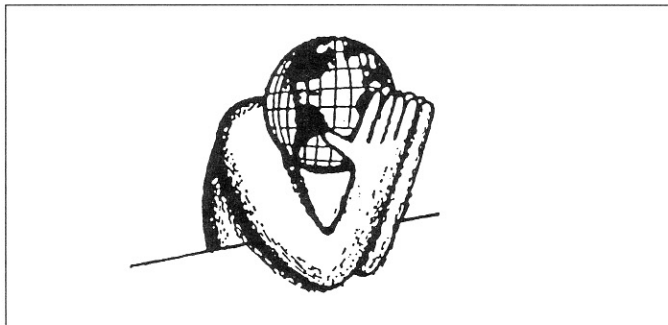
Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVARSOPPGAVER

1 JORDA HAR HODEPINE

På tegninga ser vi at jorda har hodepine og er deprimert. Tenk deg at jorda fortalte deg hvorfor den er deprimert. Kanskje ser den også noen lysere sider iblant? Skriv om det! Velg sjanger.

Lag overskrift selv

2 MIN KJÆRAST

Min kjærast

Min kjærast er søtar enn sydlandsk vin
og ljuvar enn sol kan skine.
Men den som vil skøde kjærasten min
lyt låne auá mine.

Ho er så mjuk i sitt lyse lin
som ulla på vårklypte sauer!
Men den som vil skøde kjærasten min
lyt låne mine auér.

Åsmund Sveen

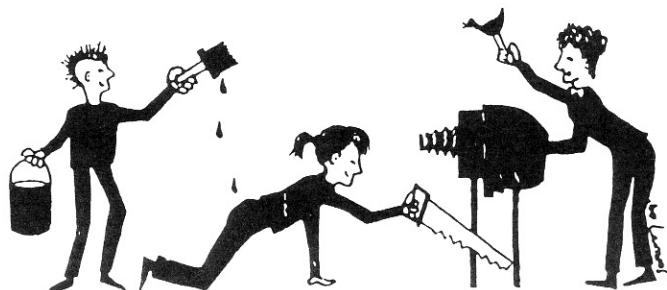
Les diktet MIN KJÆRAST. Hvilke tanker gir dette diktet deg? Skriv om det. Velg sjanger selv, for eksempel dagbok, hørespill, fortelling, kåseri, eventyr osv.

Overskrift: Min kjærast

3 YRKE

Tenk deg at du er medarbeider i ungdomsbladet "Vi unge". Du får i oppdrag å skrive en artikkel i bladets ukentlige spalte "Ukens yrke". Du får selv velge hvilket yrke du vil skrive om. (Du kan gjerne flette et intervju med en yrkesutøver inn i artikkelen.)

Lag selv overskrift til artikkelen.

4 VENNSKAP

“Brumm, *lov* meg at du ikke vil glemme meg, ikke noen gang. Ikke engang når jeg blir hundre år.”

Brumm tenker seg om litt. “Hvor gammel blir *jeg* da?”

“Nittini.”

Brumm nikket. “Jeg lover,” sa han. Mens han fremdeles så utover verden, strakte Kristoffer Robin ut hånden og lette etter en labb.

“Brumm,” sa Kristoffer Robin oppriktig, “hvis jeg – hvis jeg ikke riktig –” Han stanset og prøvde igjen:

“Brumm, *hva som enn bender*, så vil du forstå – ikke sant?”

“Forstå hva?”

“Å, ingenting.” Han lo og reiste seg med et hopp. “Kom!”

“Hvor hen?” spurte Brumm.

“Hvor som helst,” sa Kristoffer Robin.

Så løp de av gårde sammen.

A. A. Milne

(oversatt av T. Å. Bringsværd)

Skriv en tekst om vennskap.
Tenk deg at den skal brukes i en antologi.
Du kan skrive:

– En fortelling om to gode venner.

Overskrift: Gode venner

Eller:

– En tekst der du får fram de tankene du gjør deg om hva vennskap er.

Overskrift: Vennskap

TA VARE

på vennene, TA VARE
på vennligheten, vis gjerne
litt selv om du kan, dagen er blå
og dagen er grønn, dagen
er hvit – det er ikke annet
enn livet det her, vi er alle borte – nå
eller om litt, take it easy menneske
but take it, det er ikke
annet enn virkelighet
vet du, snart er 101 inne snart
er 101 ute – jeg sier:
vennlighet varer lenger, ta VARE
på vennligheten, ta VARE
på vennene – HEI HEI! ta nå
vare på hverandre.

Jan Erik Vold

5 OPPDRAGELSE ELLER OPPDAGELSE

I boka *Profeten* skriver Kahil Gibran til foreldrene:

“Deres barn er ikke deres barn.
De er Livets søkker og døtre med egne lengsler.
De kommer gjennom dere, men ikke fra dere.
Og selv om de er sammen med dere,
tilhører de dere ikke.

Dere kan gi dem deres kjærighet,
men ikke deres tanker.
For de har egne tanker.
Dere kan gi hus til deres kropper,
men ikke til deres sjeler.
For deres sjeler bor i morgendagens hus, som
dere ikke kan besøke, selv ikke i deres drømmer.
Dere kan strebe etter å ligne dem, men prøv
ikke å få dem til å ligne dere.
For livet går ikke bakover eller dveler ved i går.”

Uimotståelig

Når det var kaldt ute
sa alltid dei vaskne
at vi ikkje måtte
slikke på gelenderet

Rett etter stod vi jo der
og hylte

Marit Tusvik

Oppgave:

Mange foreldre er opptatt av å veilede barna sine, mens sønnene og døtrene er like opptatt av å finne ut av tingene selv.
Skriv en fortelling eller en artikkel med dette som tema.

Lag overskrift selv.

Eller:

Skriv et hørespill med samme tema. Hørespillet begynner ved middagsbordet hos en familie som består av mor, far, Trygve 16 år, Kari 13 år og attpåklatten Tone på 3 år.
Bestemor er på besøk denne uken.

Lag overskrift selv.

6 ENDELIG FRI!

Oppgave:

La dette være overskriften på den teksten du skriver.

Velg sjanger selv.

7 SAVN

Kanskje du har opplevd å miste noen som du har hatt et nært forhold til. Da har du kjent savnet og tomheten, og du har merket at etterpå kan ingenting bli som før.

Skriv om dette i dagboka di.

Overskrift: Savn

Foto: Jon Hildrum

G røite dikt.

Jeg så på
krøn i Afrika på TV

Jeg kjente noe komme
oppover halsen,
en klump av sorg.

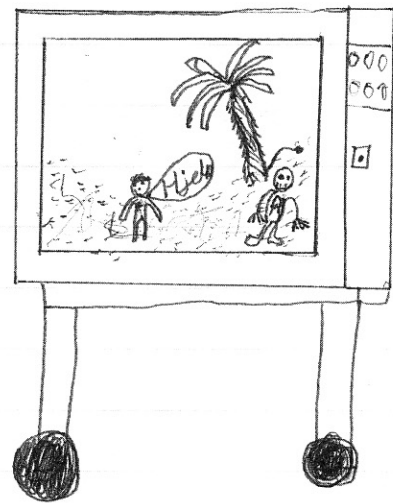
Og så gikk det spruker på den

og tårne slapp løs,

Som en tropp av tårer

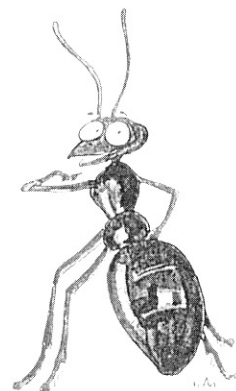
var på vei ut.

Espen

Kan du svare rett på 40 spørsmål om språk og litteratur

- 1 Hva heter forfatteren som har skrevet flere bøker om Elling?
- 2 Hvem har skrevet romanen "Halvbroren"?
- 3 Hva kalles det skilletegnet som består av et komma under et punktum?
- 4 Hvilken ordklasse hører ordene en, ei, et, heime i?
- 5 Hva betyr det svenske ordet karamell?
- 6 Hvilken kjent norsk forfatter skrev om lille Marius?
- 7 Hvilken forfatter har fått tilnavnet "nynorskens far"?
- 8 Hvilken norsk kvinnelig forfatter har fått Nobel-prisen i litteratur?
- 9 Hva heter forfatteren som skrev om Teskjejerringa?
- 10 Hva heter skilletegnet som består av et punktum over et punktum?
- 11 Hvilken ordklasse hører ordene au, huff, hei, heime i?
- 12 Hva er det motsatte av komisk?
- 13 Hva betyr det danske ordet kartofler?
- 14 Hvem har skrevet diktene Kulturuke og Tale for loffen?
- 15 Hva heter forfatteren som skrev skuespillet Peer Gynt?
- 16 Hun hoppet svært langt. Hvilke fire ordklasser finner du her?
- 16 Hva het forfatteren som skrev romaner om gruvesamfunnet på Røros?
- 17 Skriv de tre ordene med feil i rett: Nysgjerig, sjelden, tunell, kansje.
- 18 Jon Fosse er den mest spilte nålevende norske dramatiker. Nevn et av hans skuespill.
- 19 Hva betyr det svenske ordet fönster?
- 20 Hvilket "yrke" hadde Pippi Langstrømpes far?
- 21 Kielland, Lie, Ibsen er tre "av de fire store norske". Hvem er den fjerde?
- 22 Hva heter den berømte danske eventyrdikteren som ble født i 1805?
- 23 "Hamlet" er verdens mest spilte skuespill. Hva heter forfatteren?
- 24 Han prøvde og lære og danse. Rett feilene i denne setningen.
- 25 Hva er det motsatte av optimisme?
- 26 Hvilken kirkelig høytid kan på nynorsk også hete kvitsun?
- 27 Hvilken sangartist forbinder du med teksten "Lys og varme"?
- 28 Hvem har skrevet viseteksten "Grisen står og hyler i den stille kveld"?
- 29 Hun var den første kvinnelige dikter avbildet på en norsk pengeseddel. Hvem var det?
- 30 Hvilken verdensberømt norsk forfatter har skrevet romanen "Appelsinpiken"?
- 31 Hva er det norske navnet på bæret som svenskene kaller lingon?
- 32 Sett disse forfatterne i tidsrett rekkefølge: Olav Duun, Petter Dass, Amalie Skram.
- 33 Hva er forfatteren på den grønne femtilappen mest kjent for?
- 34 Han har skrevet om Doppler og Kurt og er fra Trondheim. Hva heter han?
- 35 På svensk heter det blixtlås og på dansk lynlås. Hva heter det på norsk?
- 36 På dansk heter det konservesdåse og på svensk konservburk? Hva heter det på norsk?
- 37 Hvordan begynner den norske fedrelandssalmen?
- 38 Hvem skrev skuespillet om Jeppe på Berget?
- 39 Hva betyr ordet prioritert?
- 40 Hvilke tre norske diktere har fått Nobel-prisen i litteratur?

Oppgavene kan for eksempel løses som pararbeid. Elev A stiller de første fem spørsmålene til elev B. Deretter byttes det om på rollene slik at elev B blir spørrer og elev A svarer osv. Selvsagt fins det også mange andre måter å arrangere en spørrekonkurranse på.

Syng og skriv

Gode venner

Melodi: Tom Brown's baby

Kjenner du Mari, ho som bur i Maridal?
Kjenner du Mari, ho som bur i Maridal?
Før var ho tjukk og rund, no er ho tynn og smal,
men ho trivst i Maridal.

Refreng:

*Vi har alle gode venner,
mange, mange som vi kjenner.
Gode helsingar vi sender
til vennene vi har.*

Kjenner du Kristian som bur i Kristiansand?
Kjenner du Kristian som bur i Kristiansand?
Han er ein kjend og dyktig fotballspelar, han,
hos "Start" i Kristiansand.

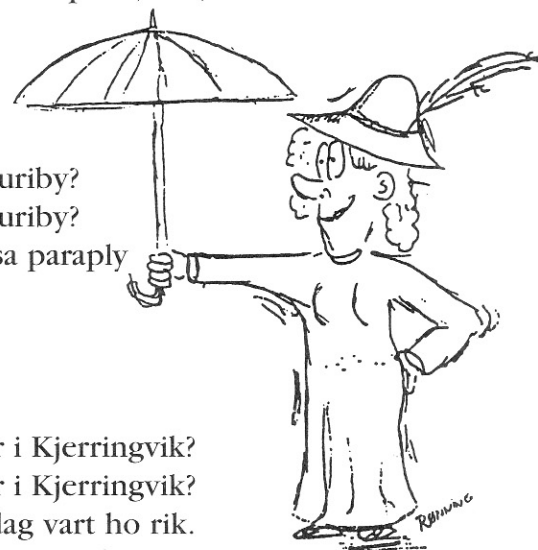
Refreng

Kjenner du Guri, som bur i Guriby?
Kjenner du Guri, som bur i Guriby?
Ho tek sin sommerhatt og rosa paraply
og går ut i Guriby.

Refreng

Kjenner du kjerringa som bur i Kjerringvik?
Kjenner du kjerringa som bur i Kjerringvik?
Ho spela på Lotto og på laurdag vart ho rik.
Det blir fest i Kjerringvik.

Refreng

Skriv fleire vers! Det fins mange namn som du kan bruke. Dikt om Even frå Evenes, om Are frå Arendal, om Kalle frå Kallestad, om Hermann frå Hermannsverk, om Alver frå Alversund og mange, mange andre.

Du kan gjerne lage teikningar av dei personane som vi høyrer om i desse versa.

Sangen er innspilt på

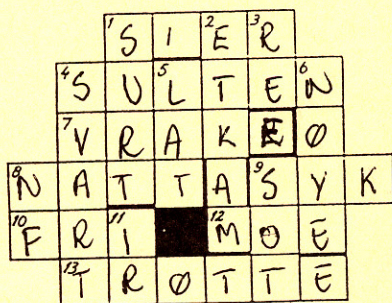
Hildrum: Norskfagkassett 1: Syng og skriv.

Kryssordløsninger 2 – 2005

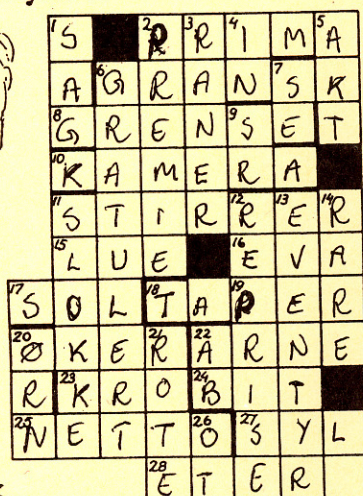
Nynorsk

Kryss 1

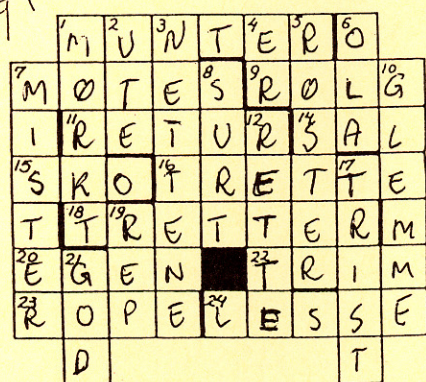
Bokmål

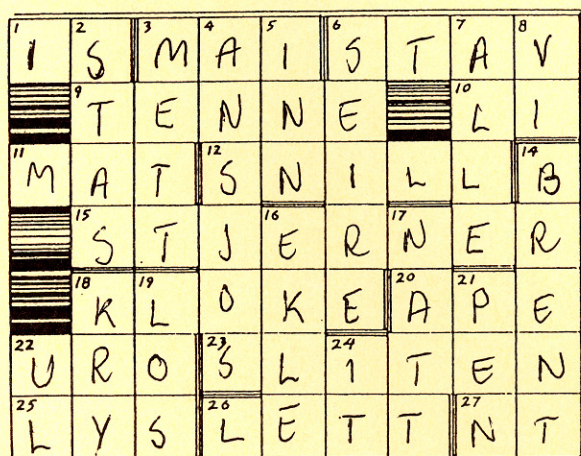
Kryss 2

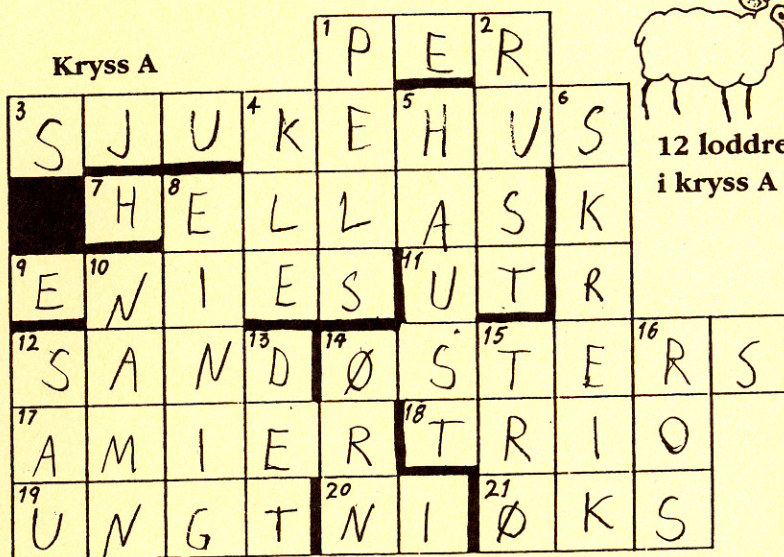
Kryss 3

Kryss 4

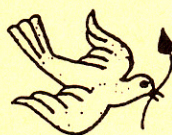
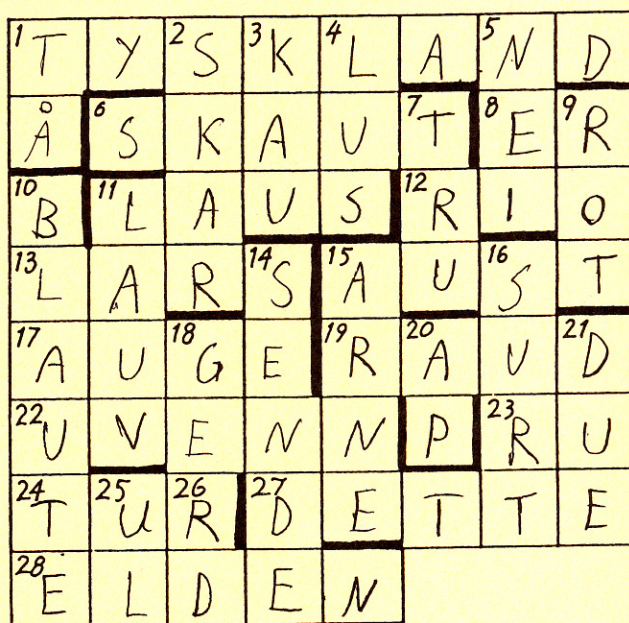

Kryss A

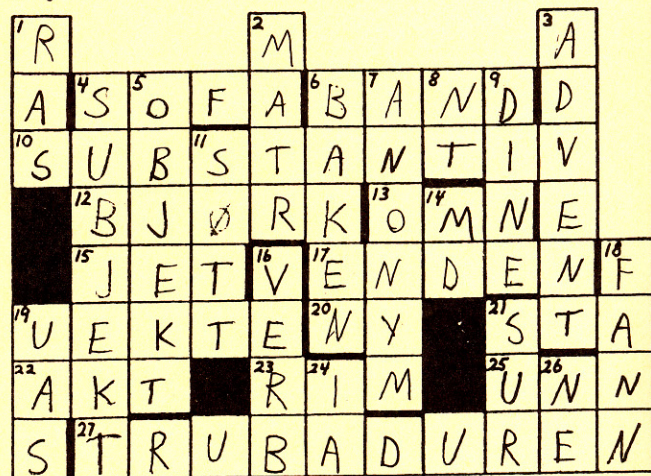

12 loddrett
i kryss A

Kryss B

Kryss C

«Hva vet du om tegneserier?»

Rette tippetegn:

a b c – a b c – b b b – a c c

B-blad

Returadresse:
Norsknytt
PB 303
7601 Levanger

NORSKnytt

Norsknytt 3 – 2005

Innhold

- 1 Språkquiz – populær sommerunderholdning
- 2 Kryssordvinnere i Norsknytt 2 – 2005
Storkryss – trim for hjernecellene
- 3 Humor – en gudegave til alle
- 4 Fra forløpsfortelling til fortelling med omkastet innhold
- 5 Fortellerplakaten
- 6 Eventyrslottet Villa Fridheim – et eventyr av et hus
“Skumringstid”, nordisk høytlesning 14. november 2005
- 7 Dikt blir skuespill
- 8 Skriv 100 ord rett
- 9 Rettskrivningsarket
- 10 Rettskrivningsarket, emne: fremmedord
- 11 Fra lærer til lærer
- 12 Tankeark – nyttig i idefasen
- 13 Hvor kort kan et dikt være?
- 14 Notatark om novelle
- 15 Slik kan du gjøre foredraget ditt bedre
- 16 Skaff deg opplysninger om tegneserier
- 17 Tegneserier forteller
- 18 Bli en bedre språkbruker
- 19 Tipp sjangrer
- 20 Synonymer gjør språket rikere
- 21 Synonymer hulter til bulter – sett dem i grupper
- 22 Norskkryss 3 – 2005, nynorsk
- 24 Norskkryss 3 – 2005, bokmål
- 26 Tentamen i norsk, bokmål
- 30 Gråtedikt
- 31 Svar på 40 spørsmål om språk og litteratur
- 32 Syng og skriv: Gode venner
- 33 Kryssordløsninger 2 - 2005

Ripsknips

Knips på rips
- og vips
får du rødpricket
slips.

J.H.